

Current Problems of Pedagogical Education in Ukraine in the Context of Modern Challenges

Oleksandra Dubasenyuk

Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr

<https://orcid.org/0000-0002-9447-4527>

Oleksandr Voznyuk

Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr

<https://orcid.org/0000-0002-4458-2386>

Abstract. *The article analyzes current trends and the need for the transformation of pedagogical education in Ukraine (digital educational environment, competency-based approach, lifelong learning, personalization of education). The problems of the quality of training and staffing of teachers are highlighted (outdated curricula, methods, tools, low social status of teachers, digital mismatch). The key component of the reform of pedagogical education in the context of the New Ukrainian School is characterized, in particular, the formation of a creative, competent, competitive, viable personality of a teacher capable of self-realization.*

Keywords: *pedagogical education, current trends, competency-based approach, quality of teacher training, modernization of pedagogical education.*

Актуальні проблеми педагогічної освіти в Україні в умовах сучасних викликів

Олександра Дубасенюк

Житомирський державний

університет імені Івана Франка, м. Житомир

<https://orcid.org/0000-0002-9447-4527>

Олександр Вознюк

Житомирський державний

університет імені Івана Франка, м. Житомир

<https://orcid.org/0000-0002-9447-4527>

Анотація. *Проаналізовано сучасні тенденції та необхідність трансформації педагогічної освіти в Україні (цифрове освітнє середовище, компетентнісний підхід, неперервна освіта, персоналізація освіти). Виділено проблеми якості підготовки та кадрового забезпечення педагогів (застарілі навчальні програми, методики, засоби, низький соціальний статус педагога, цифрова невідповідність). Охарактеризовано ключову складову реформи педагогічної освіти у контексті Нової української школи, зокрема формування креативної, компетентної конкурентоспроможної, життєздатної особистості педагога, здатної до самореалізації.*

Ключові слова: *педагогічна освіта, сучасні тенденції, компетентнісний підхід, якість підготовки педагогів, модернізації педагогічної освіти.*

Аналіз сучасної соціокультурної ситуації дозволяє констатувати сучасні тенденції педагогічної освіти та необхідність її трансформації в умовах сучасних цивілізаційних викликів. До тенденцій віднесено, насамперед, цифрову трансформацію освіти, зокрема впровадження цифрових освітніх продуктів (електронні кабінети, журнали, щоденники, бібліотеки тощо) та розвиток цифрової компетентності учасників освітнього процесу (В.Биков, О. Спірін, Р. Гуревич та ін.) [1; 3].

За таких умов важливу роль відіграє компетентнісний підхід, який передбачає перехід від традиційної передачі знань до розвитку професійних та особистісних компетентностей і навичок, необхідних для успішної самореалізації суб'єктів освіти.

Нами досліджено (О. Антонов, Н. Басюк, О. Вознюк, О. Дубасенюк, В. Павленко) компетентнісні засади підготовки творчих майбутніх фахівців/педагогів у закладах вищої освіти засобами цифрових технологій. Проаналізовано проблемні питання та нове розуміння імплементації компетентнісної парадигми у галузі педагогічної освіти. Розглянуто проблему формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах європейської інтеграції [2].

Виникає необхідність саморозвитку майбутніх педагогів в умовах неперервної освіти (*life-long learning*), тобто виявляється потреба багаторазового перенавчання через швидке оновлення технологічних процесів та цифрового середовища (О. Аніщенко, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, Л. Сігаєва та ін.) [4; 5]. Водночас відбувається персоналізація освіти, яка передбачає перехід від функціональної підготовки фахівця до концепції розвитку особистості педагога, що спрямована на врахування його індивідуальних можливостей і сприяння саморозвитку. За таких умов мають бути створені сприятливі умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами, що зумовлює інклюзивне освітнє середовище, зокрема психоемоційну підтримку – забезпечення підтримки учнів/студентів та педагогів, розвиток емоційного інтелекту, профілактика булінгу, тривожності.

Особливою постає проблеми якості підготовки та кадрового забезпечення педагогів. (1) В умовах освітньої трансформації спостерігаємо невідповідність навчальних програм актуальним викликам: нерідко зміст освіти не відповідає сучасним вимогам ринку праці та суспільства. (2) Також часто-густо використовуються застарілі методики та традиційні дидактичні засоби і методи навчання. (3) Крім того низький соціальний статус і заробітна плата педагога призводить до їх деморалізації через низький рівень оплати праці та соціальне положення, що знижує мотивацію до професійного зростання. (4) Виокремимо і проблему цифрової невідповідності (*digital divide*) або збільшення розриву в цифровій компетентності між педагогами та студентами/учнями. (5) В останні роки спостерігається і таке явище як бюрократизація – надмірна увага до надлишкової документації в освітньому процесі.

Для подолання окреслених проблем необхідна модернізація педагогічної освіти, орієнтація на студентоцентроване навчання, академічну свободу, розвиток "м'яких" навичок (*soft skills*), а також інтеграція до європейського простору вищої освіти, партнерство з батьками та громадою [5].

Модернізація педагогічної освіти в Україні є ключовою складовою реформи всієї освітньої системи, спрямованої на підготовку вчителів нової генерації, здатних реалізовувати принципи НУШ та відповідати викликам XXI століття. Це комплексний процес, який охоплює зміну філософії, змісту, методів та організаційних засад підготовки педагогів (В. Андрющенко, В. Кремень, С. Сисоєва, Л. Хомич та ін.). Виділимо основні цілі та напрями модернізації педагогічної освіти (табл. 1).

Таблиця 1. Ключові напрями трансформації

Сфера	Суть модернізації	Що змінюється
Зміст освіти	Перехід до компетентнісного підходу.	Акцент зміщується від передачі суми знань до формування ключових компетентностей (критичне мислення, креативність, емоційний інтелект, цифрова грамотність).
Форми та методи	Студентоцентроване навчання та активні методи.	Впровадження інтерактивних та практико-орієнтованих методів: проєктне навчання, навчання у співпраці (групова робота), гейміфікація, дискусійні та рольові методики.
Організація навчання	Гнучкість та неперервність.	Розвиток системи післядипломної педагогічної освіти та навчання протягом життя. Застосування кредитно-модульної системи та очно-дистанційної форми навчання.
Цифровізація	Впровадження цифрових технологій.	Вільне користування інформаційними ресурсами, інтеграція мобільних додатків, платформ, використання елементів доповненої/віртуальної реальності.
Філософія	Гуманізація та демократизація.	Акцентуація уваги на особистості студента/учня та педагога, їхніх правах та обов'язках. Створення освітнього середовища, вільного від адміністративного тиску з одночасним функціонуванням студентського /учнівського самоврядування.

Модернізація зосереджується на досягненні певних ключових цілей, пов'язаних із формуванням інноваційного мислення, що передбачає підготовку педагогів, здатних до інноваційного типу дій та готовності до постійних змін, а також підготовку компетентної особистості [2; 3; 5]. Останнє спрямоване на виховання педагога як конкурентоспроможної, життєздатної особистості,

здатної до самореалізації та самовдосконалення. Забезпечення якості та доступності має гарантувати рівній доступу до якісної освіти для кожного, що передбачає розвиток інклюзивного освітнього середовища.

На цій основі виділимо нові ролі педагога, оскільки модернізація вимагає від викладача вищої школи та вчителя-практика не стільки бути носієм інформації, а стати: фасилітатором/коучем, тобто організатором навчальної діяльності, що допомагає студентам/учням самостійно знаходити рішення сучасних проблем та спрямувати свої зусилля до неперервного саморозвитку. За таких умов тьютор/наставник – це особа, яка допомагає студентам/учням у вирішенні особистих проблем, у тому числі конфліктів. Інноватор-педагог постійно вдосконалює свої методи та готовий впроваджувати інноваційні технології, адаптуючи їх до потреб учнів. Відтак основне завдання сучасного педагога – бути психологічною опорою – особою, яка підтримує здоров'я та добробут студентів/учнів, що є особливо актуальними в умовах воєнного стану.

Висновки. Таким чином, модернізація педагогічної освіти – це докорінна зміна підходів, що перетворює педагогічні заклади вищої освіти на центри розвитку нового педагогічного мислення, орієнтованого на виховання цілісної, компетентної та відповідальної особистості.

Список використаних джерел

1. Биков В.Ю., Спірін О.М., Пінчук О.П. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України). 2017. С.191-198.
2. Компетентнісні засади підготовки творчих майбутніх фахівців у закладах вищої освіти засобами цифрових технологій: монографія [Антонов О.В., Басюк Н.А., Вознюк О.В., Дубасенюк О.А.] / за ред. О.А.Дубасенюк. У 2-х томах. Т. 1. Житомир: Вид-во "Рута". 2025. 220 с.
3. Коновальчук І. М., Шанскова Т. І., Рудницька Н. Ю. Формування інноваційної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки. Вісник науки та освіти. 2024. № 19. С. 923-936.
4. Лу'янова Л. Б., Аніщенко, О. В. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник. Київ, Ніжин: Вид. ПП Лисенко М.М. 2014. 108 с.
5. Ничкало Н., Лук'янова Л., Хомич Л. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід : наук.-аналіт. доп. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; За ред. В. Кременя Київ : Вид-во ТОВ "Юрка Любченка". 2021. 54 с.